

Αγροτικό μέλλον και αναπτυξιακές προκλήσεις

Δεξιότητες, έρευνα, πληροφόρηση

Του ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΡΥΠΙΔΗ*

Οι αβεβαιότητες του αγροτικού μέλλοντος προσελκύουν συχνά το πολιτικό ενδιαφέρον, ιδιαίτερα μάλιστα όταν εμφανίζονται οι διεκδικήσεις των αγρών. Οι πολιτικές συζητήσεις εστιάζονται σε παλιούς ή νέους κυβερνητικούς χειρισμούς, όπως οι διαπραγματεύσεις, ο κεντρικός σχεδιασμός και η κεντρική διαχείριση των αγροτικών θεμάτων, αντικρίζοντας -διαρκώς ανακυκλούμενο- το ίδιο πρόβλημα!

ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Το οικογενειακό εισόδημα και οι τοπικές ευκαιρίες απασχόλησης είναι βασικά θέματα στην αναζήτηση λύσεων. Η οικονομική ανάπτυξη δημιουργεί ευκαιρίες για εισοδήματα και απασχόληση σε όσες κοινωνικές ομάδες τις αξιοποιούν. Όσοι όμως δεν το καταφέρνουν, διεκδικούν ή περιμένουν από τις κυβερνήσεις να φροντίσουν, ώστε να μεταφερθούν οικονομικοί πόροι από άλλες κοινωνικές ομάδες. Σ' αυτούς που δεν αξιοποιούν από κάθε δυσκολία ή αποτυχία τους, στρεφόμενοι σε βραχυχρόνιες λύσεις. Η θέση τους χειροτερεύει εύκολα, ακόμη και από μικρές πολιτικές αναταράξεις.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ -ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ: Σ' αυτές τις συνθήκες, οι οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις δημιουργούν νέες «παγκόσμιες ευκαιρίες» για αγρότες. Αλλάζουν οι κοινωνικές ανάγκες και προτεραιότητες, η δομή της κατανάλωσης και η δυνατότητα ή η προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για προϊόντα ή υπηρεσίες. Ζητούνται προϊόντα πιο ασφαλή για τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον, διαφορετικά για κάθε χρήση και κάθε στιγμή. Προϊόντα σε διάφορες μορφές, συσκευασίες και ποιοτικές καταστάσεις, προϊόντα εύχρηστα, προϊόντα ονομασίας προέλευσης -κατοχυρωμένα ή μη- τοπικά, παραδοσιακά, βιολογικά, αγνά, φυσικά, πιστοποιημένα, προσελκύουν όλο και πιο συχνά το αγοραστικό ενδιαφέρον στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες.

Συστήματα εφοδιασμού και άμεσες εξυπρέξεις του πελάτη, μακροχρόνιες δεσμεύσεις, κάθετες και οριζόντιες συμφωνίες, στρατηγική ποιότητας και συστήματα ποιότητας, ισχυρά ονόματα σήματος, πληροφόρηση και επικοινωνία, γίνονται όλο και πιο επιθυμητά στους πελάτες αλλά και πιο χρονοβόρα εργαλεία για τους πωλητές. Ηλεκτρονικό εμπόριο, νέες αγορές, νέα τμήματα αγορών - «φωλιές» αγορών, νέα προϊόντα, νέες μορ-

Ζητούνται προϊόντα πιο ασφαλή για τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον, διαφορετικά για κάθε χρήση και κάθε στιγμή

φές και νέες χρήσεις προϊόντων, παίρνουν θέση στη διεθνή εμπορική σκηνή, ενώ εκτοπίζεται ό,τι δεν αντέχει στον αγώνα δρόμου.

Οι προκλήσεις όμως δε σταματούν εδώ. Στην Ευρώπη αναπτύσσεται η ζήτηση για μια ποικιλία υπηρεσιών τοπικού χαρακτήρα, που δίνουν νέα αναπτυξιακά ερεθίσματα για την ελληνική ύπαιθρο, ενισχυμένα από το ολυμπιακό εφελτήριο. Μεγαλώνει το ενδιαφέρον για τον αγροτουρισμό, τον οικοτουρισμό και άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, συνδεδεμένες με την αγροτική ύπαιθρο. Το Δημόσιο αφιέρτο προσφέρει σειρά ευκαιριών χρηματοδότησης, για υπηρεσίες όπως η προστασία και διατήρηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων.

ΑΠΕΙΛΕΣ: Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον, παγκόσμιοι απειλητικοί ανταγωνιστές, τόσο από τον αναπτυγμένο όσο και από τον αναπτυσσόμενο κόσμο, αυξάνουν τις πιέσεις στο ελληνικό αγροτροφικό σύστημα. Τα ομοιογενή -μάλλον «μαζικά»- γεωργικά προϊόντα, όπως το βαμβάκι και τα σιτηρά, έχουν στις διεθνείς αγορές τιμές δυσβάστακτα χαμηλές. Αφετέρω, η αγορά μιας χώρας όπως η Ελλάδα, με σημαντικό γεωργικό τομέα και τόσα φυσικά και ιστορικά πλεονεκτήματα, κατακλύζεται από γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα εισαγωγής, με την πρόθυμη ενεργοποίηση χονδρεμπόρων και αλυσίδων λιανικής εμπορίας.

ΠΩΣ ΝΑ ΠΟΡΕΥΘΕΙ Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ; Μέσα σ' αυτό το τοπίο, μπαίνει εύλογα το ερώτημα αν ο αγρότης μπορεί να χειρισθεί κατάλληλα τόσες προκλήσεις και απειλές, για να βελτίώσει την οικονομική και κοινωνική θέση του. Δεν μπορεί να διαψευστεί η άποψη ότι έγιναν πολλά από το

κράτος. Πλήθος υποδομών της υπαίθρου, αλλά και μεγάλη μεταφορά οικονομικών πόρων προς τον αγροτικό πληθυσμό. Οι δυσμενείς όμως, επιπτώσεις από δομικές και θεσμικές αδυναμίες που σχετίζονται με το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλεύσεων και των εμπορικών μονάδων, με τις δεξιότητες του ανθρώπινου παράγοντα, με την έρευνα και με την πληροφόρηση, γίνονται όλο και πιο έντονες.

Πώς να παρακολουθήσει τις διεθνείς και εσωτερικές εξελίξεις ένας αγρότης με το σημερινό επίπεδο επαγγελματικών ικανοτήτων; Πώς να δραστηριοποιηθεί σε νέα επιχειρηματικά πεδία; Πώς να προσαρμοσθεί στις απαιτητικές εξελίξεις των γεωργικών αγορών, αν οι πολιτικές συζητήσεις οδηγούν στη «στερεοποίηση» ενός αγροτικού προτύπου συγκρατητικής διακυβέρνησης, όπου το κράτος διευθύνει τη γεωργική δραστηριότητα; Πώς να καινοτομήσει οργανωτικά, εμπορικά και τεχνολογικά και πώς να προσαρμοσθεί ο αγρότης στις υψηλές και διαφοροποιημένες απαιτήσεις του διεθνούς εμπορικού περιβάλλοντος, όταν η έρευνα, η εξοικειωμένη αγροτική πληροφόρηση και η «αγροτική εκπαίδευση» βρίσκονται ουσιαστικά -όχι φαινομενικά- στις τελευταίες θέσεις της κλίμακας προτεραιοτήτων των ιδίων των αγροτών, των συνεταιρισμών, των εμπόρων, αλλά και της πολιτικής; Στο αγροτροφικό σύστημα, εκτοπίζονται οι μεσολαϊκές αγρότες και υποχωρούν οι νέοι που συνωστίζονται στους «αστικούς θύλακες ανεργίας». Όλο το σύστημα λειτουργεί με βαθιά παραγωγιστική φιλοσοφία που με μια μωπική συμπεριφορά, κάνει το μέλλον πιο αβέβαιο, μια και δεν αξιοποιούνται τα πλεονεκτήματα, ενώ ταυ-

τόχρονα δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά οι αδυναμίες. Η ίδια φιλοσοφία δε φαίνεται να αποσιωπά από τις δράσεις της αγροτικής συνδικαλιστικής και συνεταιριστικής ηγεσίας, αλλά και των αγροτικών συνεταιρισμών που η πλειοψηφία τους οδηγείται στο ναδίρ της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης, αν και είναι τόσο απαραίτητοι για να συμβάλλουν στην επίτευξη πλεονεκτιμάτων μεγέθους. Στρατηγικές επιχειρηματικές συμμαχίες, συνεταιρισμοί, οργανώσεις παραγωγών, διεπαγγελματικοί φορείς και δίκτυα, συμβούλια μαρκετινγκ θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και να καλύψουν μέρος απ' τις αδυναμίες των μικρών παραγωγών και των εμπορικών φορέων. Προσक्रούουν όμως κυρίως σε αποουσία ουσιαστικών αγροτικών πρωτοβουλιών, χαμηλή προθυμία συνεργασίας, αδυναμία αποτελεσματικής διαχείρισης της συλλογικότητας και βραχυχρόνια εγωκεντρικό προσανατολισμό. Έτσι, φαίνεται ότι είναι πιο απαραίτητο από πριν η ανάπτυξη γνωστικών, συναισθηματικών και πρακτικών δεξιοτήτων, για όλα τα επίπεδα του ανθρώπινου δυναμικού που θα μπορούσε να εξασθενήσει τέτοια μειονεκτήματα και να ισχυροποιήσει πολλά πλεονεκτήματα της αγροτικής υπαίθρου. Αυτό όμως δεν αρκεί, εάν δε συνδυασθεί με ένα πλέγμα δραστηριοτήτων εξοικειωμένης πληροφόρησης και έρευνας που εξυπηρετεί δυναμικά την ελληνική πραγματικότητα. Δεν είναι κάτι που ξεκινά εξ αρχής, μια και δεν αποσιωπεί σχετικές δομές και προβλέψεις στα αντίστοιχα Επιχειρησιακά Προγράμματα, ενώ ανοίγει ήδη ο κύκλος για το Δ' ΚΠΣ, όπου θα μπορούσαν να ενταχθούν αντίστοιχες δράσεις.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Σ' αυτές τις συνθήκες, η πολιτική συζήτηση θα μπορούσε να ξεκινήσει από το πώς το αγροτροφικό σύστημα θα στρέψει τη σκέψη του στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Πώς ο αγρότης θα γίνεται διαρκώς καλύτερος επιχειρηματίας, ώστε να εξασφαλίσει όλο και μεγαλύτερο εισόδημα από τις αγορές. Πώς, ταυτόχρονα, θα λειτουργεί πολυδιάστατα και αποτελεσματικά στην αγροτική ύπαιθρο. Πώς θα αναπροσαρμόζει διαρκώς τις δραστηριότητές του, αναδιαμορφώνοντας ακατάπαυστα τη δέσμη προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών -οριζόντια και κάθετα. Πώς θα συνεργάζεται για να οικοδομηθεί συλλογικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, μαζί με τα ατομικά. Οι διεθνείς εξελίξεις και οι εσωτερικές αγροτικές ιδιαιτερότητες οδηγούν σε ισχυροποίηση της πρότασης για ένα μοντέλο γεωργίας που θα παίρνει όλο και περισσότερο τη θέση του σημερινού. Ένα μοντέλο δυναμικό, πολυλειτουργικό, ανοικτό στις διεθνείς εξελίξεις, που βασίζεται στη διαφοροποίηση.

Οι μονοδιάστατες ή ολιγοδιάστατες παραγωγές σε πολλές περιοχές της χώρας δρουν με τον ίδιο τρόπο και παράγουν διαρκώς τα ίδια, χάνουν τη σπουδαιότητά τους. Οι δρόμοι του μέλλοντος είναι πολλοί και διαφορετικοί. Γι' αυτό, χρειάζεται να αποκτήσει ο αγρότης τη δυνατότητα να τους διαλέγει ο ίδιος, επιτυγχάνοντας οικονομίες δεξιοτήτων. Στις πρώτες θέσεις λοιπόν, της πολιτικής συζήτησης, προτείνεται να βράσκονται οι δεξιότητες του ανθρώπινου παράγοντα της υπαίθρου, μαζί με την έρευνα και την εξοικειωμένη πληροφόρηση του αγροτικού πληθυσμού.

Η συλλογικότητα, σε κάθε της μορφή, προσφέρει πρόσθετα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στις επιχειρήσεις του αγροτροφικού χώρου. Για να αναληφθούν όμως συλλογικές αγροτικές πρωτοβουλίες, είναι απαραίτητο να προετοιμασθεί και να υποστηριχθεί κατάλληλα η τοπική και η διεπαγγελματική δραστηριοποίηση, αλλά και να ενταθούν οι αλλαγές που ενισχύουν την ενδογενή τοπική και περιφερειακή δράση. Αυτό με τη σειρά του προϋποθέτει υιοθέτηση του ίδιου τρίπτυχου: «δεξιότητες - έρευνα - πληροφόρηση», που οι εξελίξεις το κάνουν να είναι το σπουδαιότερο κλειδί για ένα καλύτερο μέλλον της αγροτικής υπαίθρου.

* Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ είναι γεωπόνος, διδάκτωρ Αγροτικής Οικονομίας, αναπληρωτής καθηγητής τμήματος Διοίκησης Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

